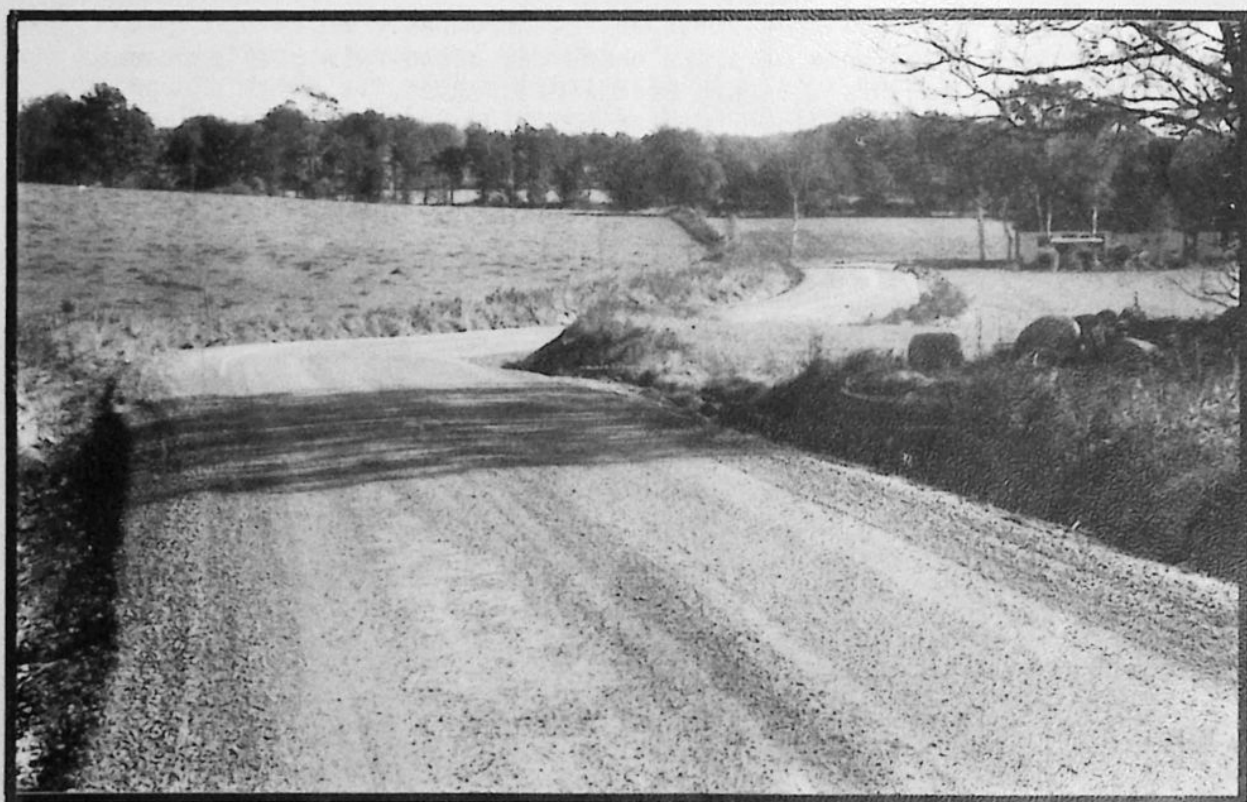

Hårderups posten

Nr. 22 — November 1992
15 kr.

*Vackert slingrar sig vägen genom Hårderup.
Numera är den inte bara vacker. Den är även lämpad
för trafik. Äntligen har den fått hårdbeläggning!*

Äntligen!

Av Ewa Andersson
Grönalund

Tänk att det mitt i dessa kristider också skulle kunna hända något så positivt!
Tänk att vi äntligen fick gjort i ordning vår väg.
Naturligtvis vet jag att alla inte jublar - ännu.
Men ha hopp. Innan förste maj nästa år skall även vägen över Härderupshult och Starrarps Ora beläggas. Allt enligt uppgifter från Vägverket i Sjöbo.
Visst har det hjälpt att vi tjatat och stått i och visst gjorde det sitt till att skolskjutsförarna hotade med körstrejk, när man skulle besluta om vilka vägar som skulle få del av krismiljonerna.
Nu är det så att pengarna egentligen är en del av Vägverkets födelsedagspresent! Det är faktiskt 150 år sedan detta verk inrättades. Då hette det Kongliga Styr-elsen för Allmänna Wäg- och Vattenbyggnader.
Tänk att det skulle dröja så länge innan man tog sig i kragen och fixade till vår väg.

- Tack för det, Vägverket!!

Som ni kanske redan sett i dagspressen firades det ordentligt.

- Stort jubel i lilla Starrarp. Dåliga tider blev strålande tider.- Så beskrev SkD's reporter vår lilla överraskning för "väggubbarna".

Kaffekalaset vid vägkanten blev precis den fest som vi alla ville ha det till.
Lite tafatta och blyga närmade man sig den härliga prinsessstårtan.

- Sånt hör inte till vanligheterna, sa man.

- För det mesta är det bara utskällningar som serveras.

Att även arbetsledningen fanns på plats denna dag gjorde vår gest ännu mer betydelsefull. Nu glöms inte Starrarp bort i brådrasket.

Det var inte mindre än 191 miljoner kronor som Vägverket fått att spendera på vägnätet i Skåne. Inte mindre än 35 kilometer väg i de norra kommundelarna får del av förbättringarna.

Det blev tårtfest i vägkanten när Vägverket kom till Starrarp med hårdbeläggning.

Upprop

"Föreningen Frenningeboken" har till målsättning att samla in material, som belyser Frenninge sockens historia fram till vår egen tid. I detta syfte har redan böckerna "Frenninge socken genom tiderna" utkommit 1987 samt 1991 "Molleröds-gården och Frenningebygden med Pehr Jönssons dagbok 1855-1856". "Härderupsposten", som sedan 21 år utkommer med Bertil Persson som redaktör, är också ett värdefullt dokument i samma stil.

Medlemmarna i "Föreningen Frenningeboken" fortsätter sitt arbete på den inslagna vägen. Närmast avser vi att i bild dokumentera Frenninge socken förr och nu med kort av byarna och bebyggelsen, porträtt och fotografier, familjekort, skol- och konfirmationskort m.m. helst med att ange vilka de är. Vidare söker vi efter bilder med motiv från arbetet på gårdarna och i hemmen, allt för att samla det i vårt arkiv.

Eventuellt kommer "Föreningen Frenningeboken" att ge ut en serie av bilder i bokform, där varje by för sig på detta sätt får sin beskrivning.

För att detta skall kunna förverkligas, vädjar vi härmed till alla Frenningebor härhemma och varhelst Ni för övrigt bor att medverka i detta kulturarbete. Och detta sker genom att låta oss få låna Era familjealbum, kort och bilder, vykort m.m. för att vi ska få en så allsidig dokumentering som möjligt.

Då var och en helt visst förfogar över ett rikligt och värdefullt material, som dock efterhand kan falla i glömska, skingras och gå förlorat, sen man inte längre kan erinra sig vem personerna är, så ber vi nu alla vänner av vår församling att söka i Era byrålådor efter kort och bilder och låna ut dem åt oss för att, sedan vi låtit avfotografera dem, återlämna originalen till Er.

Korten och bilderna, helst med en kort förklarande text, kan godhetsfullt lämnas eller insändas till Gösta Persson, Frenninge, Bertil Persson, Starrarp, Malte Olofsson, Frenninge östra och John-Erik Ottosson, Vallarum, alla med postadress Vollsjo snarast eller de närmaste månaderna.

I förhoppning att denna vår vädjan inte skall förklinga ohörd vill vi redan på förhand tacka för Er värdefulla medverkan och sänder våra hjärtliga hälsningar!

Föreningen Frenningeboken
genom
Karl-Erik Rignell

ÅRETS SKUMP

Årets Skump blev i år lantbrukarparet Margit och Stig Friberg, Vallarum, som fick mottaga medalj, diplom och blommor på Skumpens Dag. På diplomet står följande:
"Utmärkelsen Årets Skump har 1992 tilldelats Margit o Stig Friberg, Valterslund för framgångsrikt familjejordbruk med en av Skånes friskaste svinbesättningar till gagn för näringen och bygden".
Övriga inslag på Skumpens Dag var brännbollsturnering, som vanns av Frenninge byalag. För underhållningen svarade Stellan Sundahl och Kolingakapellet Snus på tummen.

FRÅN GÅNGNA TIDERS BRÄKNAHULT

Av Alf Sagnér
Malmö

I gamla gömmor har jag hämtat ett urklipp av en artikel införd i Mellersta Skåne i december 1924 (exakt datum fram går ej). Artikeln ingår i serien "De gamla byarna" och är undertecknad N.A. Avsnittet är ägnat åt Bräknehult i Långaröds socken. Urklippet har tydligen bevarats därför att det ger vissa upplysningar om våra släktingar i denna trakt, förutom att det har allmänt bygdehistoriskt intresse.

Att området varit bebott under stenåldern, således för åtminstone ca 3500 år sedan, tycks framgå av verktyg som påträffats i jorden. Men så småningom försvann bebyggelsen och under seklernas lopp bildades en ödemark. Jag låter N.A. berätta:

"På 1750-talet låg byn öde, ingen bodde där och inga byggnader funnos. Ägorna utgjordes då av stora vattenfyllda och träskartade kärr, gräsrika ängar och stora ek- och bokskogar. Ingen mänsklig id störde stillheten, allt låg där öde liksom på så många ställen, såväl här i Skåne som i övriga delar av landet. Tillräckligt med folk fanns ej, armar saknades till att taga befattning med jordbruket, enär Karl den tolfte hade slukat över 200.000 man av Sveriges unga och kraftiga befolkning".

Men på 1760-talet randades en ny tid för Bräknehult och så underligt det än låter skedde detta tack vare en kardus tobak, värd 3 riksdaler - om man får tro legenden härom.

En affärsman i Stockholm vid namn Michael Klen var bekant med kung Adolf Fredrik, som kanske blibit mest känd för sina många, egenhändigt svarvade snusdosor. Denne vän av nikotinet hade vid ett tillfälle inget sådant att tillgå, varvid Klen påpassligt skänkte den röksugne kungen ovannämnda kardus. Givetvis har den tjänstaktige Klen varit kungen till mer nytta än så. I varje fall förlänades han av Adolf Fredrik det ödsliga Bräknehult. Han utarrenderade marken till bönder i Långaröd och tog själv tjänst som godsförvaltare på Toppeladugård.

Så gick tiden till 1776, då Michael Klen sålde ägorna till två torpare under Härderups gods. De hette Lasse Persson och Anders Olsson och erhöll vardera hälften av det tredjedels mantal som ägorna omfattade.

"Deras första göromål" skriver N.A., "när de på våren kommo till Bräknehult, var att uppföra bostäder för sig själva och kreaturen. Husdjursskötsel var till en början huvudnäringen. På de bördiga ängarna skördades mycket hö och i skogsbackarna hade kreaturen det bästa bete".

Dessa två förutvarande torpare - eller husmän som det förr hette i Skåne - kan således betraktas som pionjärer för den senare odlingen i trakten.

Lasse Persson var min farmors morfars farfar. Tyvärr känner jag ej levnadsdata för vare sig honom, hans son eller sonson, men jag antar att han varit en femtio års man, kanske mer, vid köpets ingående. Att spara ihop till köpeskillingen krävde sin tid - och slit.

Signaturen N.A. var möjligen själv en ättling till Lasse Persson, eftersom han (hon?) i huvudsak uppehåller sig vid denne, medan grannen Anders Olsson nämns endast i förbigående.

Enligt kontrakt av den 16 maj 1776 sålde Michael Klen till Lasse Persson halva byn eller 1/16 mantal för 24 daler silvermynt, som erlades vid köpet. Drygt elva år senare, den 9 oktober 1787 överlät Lasse Persson och hans hustru Karna Persdotter hemmanet till sin son Jöns Larsson för 33 riksdaler 16 skilling specie. Att N.A. sett kontraktet, kanske haft det i sin ägo, framgår av följande:

"Köpekontraktet är bra skrivet av en J.C. Callengren och förutom av honom bevittnat av grannen Anders Olsson".

Gissningsvis har Jöns Larsson varit född omkring 1750. Om hans hustru finns inga uppgifter. Hemmanet överläts till sonen Per Jönsson den 6 mars 1809 och härmed är en särskild historia förknippad. Vid denna tid utkämpades finska kriget och unga kraftiga män löpte stor risk att bli utskrivna. Hemmansägare slapp emellertid krigstjänst. Per Jönsson sägs ha varit mycket ung då han tillträdde hemmanet och sålunda slapp denne skånepåg att hjälpa svensken mot ryssen. Det kan erinras om att svenskarna under Karl den elfte härjats i skånska bygder jämnt hundra år innan Pers farfar grundade hemmanet 1776. Finska kriget led emellertid mot sitt slut och freden slöts den 17 september 1809.

Medan Lasse Perssons gård sålunda hade övergått till tredje generation, brukade hans kamrat Anders Olsson fortfarande det hemman han grundat 1776. Han överlät det någon gång på 1810-talet till en av sina söner, Ola Andersson.

Enligt min fars släktanteckningar hette Per Jönssons hustru troligen Karna, ett populärt namn i Skåne under hela 1800-talet. Deras dotter Elsa (1816-1856) gifte sig med Nils Månsson i Årröd (1813-1897) och blev mor till min farmor. Och här vill jag, sent om sinder, göra ett tillrättaläggande. I Härderupsposten nr 16, i artikeln "Fragment ur en släktkrönika" har jag råkat förväxla denna Elsa med min farfars mor och kallat henne Svensdotter. Det ska således vara Elsa Persdotter, vilket jag nämner för att inte blanda bort korten för andra eventuella släktforskare som händelsevis läser mina rader.

N.A. uppgav 1924 att hela byn bestod av endast två gårdar, som sedan 1776 gått i arv från far till son och att den ena - det nämns inte vilken - fortfarande ägdes av en ättling till den förste köparen, medan den andra gått ut slakten några år tidigare.

Från 1800-talets senare årtionden ges en del interiörer;

"Två husmän bodde då i byn långt ute på fäladsmarkerna, vilka gjorde dagsverke till gården. Uppe vid vägen var en krog, där man när som helst kunde få sig ett halvt stop brännvin för 40 öre, antingen med sig hem eller till förtäring på stället. I en av gårdarna brändes brännvin så länge det var tillåtet, både till försäljning och till eget behov. Detta göromål förestods av en därtill legd karl, i de flesta fall fick annars gårdens piga syssla därmed.

Så fort vintern kom, började karlarna tröskningen med slaga som pågick till slutet av februari eller början av mars. Pigan fick då fodra nötkreaturen och smådjuren, medan karlarna skötte om i häststallet. Sedan trösket var slut började skogsarbetet".

Från en av gårdarna levererades åtskillig ved fritt till Östraby för 6 kronor famnen. Den årliga kontantlönen till en duktig dräng var 75 kronor, till en piga 30 eller 40 kronor.

Folktrons föreställningar om naturväsen höll sig segt kvar. I skogarna kunde man möta "skovsnuan", mera allmänt känd som skogsrået, en skön kvinnogestalt, som dock ej bör ses på ryggen, vars ände är urgröpt som ett baktråg. Det berättas att en dräng från Bräknehult mötte henne en gång i skymningen, när han var på väg till sin fästmö i Sjököp. Han trodde först att det var fästmön och tog henne i sin famn. När han upptäckte det gruvliga misstaget hade han all möda att slita sig loss. Han blev dock ej förhådd men tappade orienteringen och fick irra omkring i skogen tills dagen grydde.

Tillägg till Alf Sagnérs artikel.

Historien om drängen i Bräknehult som skulle gå till fästmön i Sjököp har nedtecknats på bygdemål av Anton Johansson, Starrarp och finns att läsa i boken "Frenninge socken genom tiderna"

Där näktergalen drillar.

Text & musik Sven Ohlsson

Tranquillo
Leggiero

Vors

Jag gick allen och vanka där sommar - kvällen
stillhet gav och inga dystra tankar som störde i mitt
välbehag Då kom en vacker flicka med blommor i sin
hand och näktergalen drillade när vi gick
hand i hand.

1. 2. 3. 4.

JAG GICK ALLEN OCH VANKA DÄR SOMMARKVÄLLEN STILLHET GAV
OCH INGA DYSTRA TANKAR SOM STÖRDE I MITT VÄLBEHAG
DÅ KOM EN VACKER FLICKA MED BLOMMOR I SIN HAND
OCH NÄKTERGALEN DRILLADE NÄR VI GICK HAND I HAND.

- 2 SEN GICK VI DÄR OCH VANKA LIKT GUNGANDE PÅ LÄTTA MOLN
OCH BÄCKENS VÅGOR BLANKA GAV SPEGELBILDEN KRUSIG FORM
INUNDER HÖGA ALAR VI RISTADE I SAND
OCH SOLEN SAKTA FALNADE NÄR VI GICK HAND I HAND.
- 3 DÄR NÄKTERGALEN DRILLAR DÄR ÄR VÅRT HEM VÅR LUGNA VRÅ
DÄR STILLHETEN OCH FRIDEN SEJ SÄNKER ÖVER VARJE STRÅ
I KVÄLLENS SENA TIMMA VI KNÖTO VÅRA BAND
NÄR SOLEN SAKTA FALNADE OCH VI GICK HAND I HAND.
- 4 ÄN GÅR VI HÄR OCH VANKAR HÄR SOM NATUREN MÄKTIG STÅR
FAST TIDEN LÄTTAT ANKAR OCH VI MOT LIVETS VISDOM GÅR
OCH BARNA PLOCKAR BLOMMOR I FAGERT SOMMARLAND
OCH NÄKTERGALEN DRILLAR ÄN DÄR VI GICK HAND I HAND.

25 ÅR EFTER OKTOBERSTORMEN

Av Bertil Persson
Starrarp

"Jag har aldrig upplevt något liknande!" "Den värsta stormen i mannaminne." Ja, så låter ett par av omdömena om oktoberstormen 1967. Och nog blåste det. Medelvindhastigheten låg runt 30 sekundmeter och tidvis naturligtvis högre. Det var orkan i byarna.

Stormen började på eftermiddagen den 17 oktober. Kulmen nåddes under kvällen och förnatten. På morgonen efter hade den helt bedarrat och det var ren och klar luft.

Det var först på morgonen man kunde få en uppfattning om förödelsen.

I Härderupshult hade stormen fällt gator rakt in i bokebackarna. Landsvägen var helt blockerad av kullvräkt träd. Våldiga rotvältor slogs upp och är ännu kvar i form av överväxta jordhögar lite var stans i skogen.

Men det verkliga infernot ägde rum i Puus kronopark. Gammal granskog, till stor del planterad när kronoparken anlades på 1880-talet, slogs omkull eller knäcktes. Det handlade om tusentals och åter tusentals träd och flera hundra tunnland avverkningsfärdig granskog, som låg i en enda oframkomlig röra. Många stammar hade brutits som tändstickor och stack upp med trasiga ändrar vittnande om de enorma krafter, som naturen kan mobilisera.

- Man fick nästan en chock när man kom ut på morgonen, berättar Börje Nilsson, som då bodde i Puus. Skogen var helt enkelt borta! Även mindre områden med lövskog hade gått samma väg och låg platt till marken. Alla vägar i Puus och därikring var blockerade. Telefon och elledningar nerrivna. Fönster-rutor åt vindhållet var totalt igensmutsade och omöjliga att se igenom.

Börje och Egon Prahl var de första att ta itu med röjningen. Först och främst gällde det att få genomfartsvägen genom Puus öppen för trafik, inte minst för mjölkskjutsens skull. Det skulle dröja många månader innan resten av vägarna blev röjda och framkomliga. Oktoberstormen 67 öppnade landskapet i Puus och var grundorsaken till att senare stormar fällt ytterligare skog framförallt i den södra delen av kronoparken.

Margit och Gösta Bergström i Starrarps ora minns natten nästan med skräck. De kunde höra hur de stora granarna i kronoskogen knäcktes och gårdens eget vårdträd var ytterst nära att brytas sönder och falla på boningshuset.

Så här hög har nu skogen åter hunnit bli, visar Per Sörensson, där han står i det som 67 var en enda röra av kullvräkt träd. - Från Oran kunde man se ända in till Puusgården dagen efter stormen, berättar Per.

DANSEN I HÅRDERUPSHULT VAR OMORALISK PÅ 1890-TALET

Bokskogen i Härderupshult är sedan gammalt en samlingsplats för bygdens folk. Det finns forskare som hävdar att Härderupshult är en urgammal kultplats, med flera tusenåriga traditioner. Flera dansbanor är kända från slutet av 1800-talet och framåt. Under vissa perioder har det gått synnerligen livligt till där och Härderupshult har varit föremål för sociala myndigheters intresse. Om detta vittnar de två protokoll som plockats fram på kommunarkivet i Sjöbo och som här återges:

Protokoll hållet vid sammanträde med kommunalnämnden i Frenninge socken å wanligt Ställe den 22 Maj 1895.

§ 1

Med anledning däraf att hustrun Anna Andersdotter No 4 Härderup (Nu Bombi Bitt-huset) hwars man wistas å okänd ort, med biträde af hos henne inhyses warande Enklingen och arbetskarlen Johan Sjöberg håller maltdrycker för afhemtning till salu och det har wisat sig att oloflig utskänkning därigenom främjas i thy att hon därför warit åtalad men i brist på full bevisning ej därför kunnat fällas till ansvar och som till följe försäljningen, oordningar och slagsmål wid flera tillfällen förekommit, synnerligast som hon å sitt område låtit anlägga en dansbana där ungdomen lätt förleades att tillbringa nätterna både före och efter hwarje helge- och högtidsdag under sommaren, utan åtskillnad eller undantag och wid hwilka tillfällen hon tillhandahåller ungdomen maltdrycker, så med anledning häraf och under åberopande af de moraliske och sedeförderfwande följder en sådan försäljning medför och med stöd af 15§ af Kongl. förordningen den 24de oktober 1885 angående försäljning af win och maltdrycker förbjuder kommunalnämnden bemälde Anna Andersdotter all försäljning af maltdrycker för all tid. Beslutet går genast i verkställighet, men skall detsamma underställas Kongl. Majt:s Befallningshafwandes pröfning.

Protokollet uppläst och godkänt
som ovan

Ola Mårtensson
ordf.

Justeradt:

Måns Ohlsson Anders Nilsson Ola Pehrsson

Ett med detta protokoll lika lydande bestyrckt afskrift är i dag aflemnadt till hustrun Anna Andersdotter No 4 Härderup, betygas:
Härderup den 22 maj 1895.
O. Mårtensson Härderup

Protokoll hållet wid kommunalstämma med Frenninge församling i sockenstugan därstädes Onsdagen den 29 Maj 1895.

§ 1

Med anledning af de oordningar störande uppträden och slagsmål som wid olika tillfällen förekommit wid den af hustrun Anna Andersdotter No 4 Härderup och arbetskarlen Johan Sjöberg därstädes för ungdomen upplåtna dansbanan å den förstnämndas äger och som ungdomen där tillåtes med dans tillbringa nätterna såväl före som efter hwarje sön- eller högtidsdag utan åtskillnad under den tid på året wäderleken sådant medgifwer och med hänsyn till det moraliska och sedefördärfande inflytande detta owedersägligen medför i thy att tjenarne tillfölje däraf städse försumma sina pligter mot husbönder och barn emot sina föräldrar, beslutade stämman enhälligt med stöd af §7 i Kongl. Maj:ts nådiga förordning om kommunalstyrelse på landet den 21ste mars 1862 att meddela förbud för bemälte hustrun Anna Andersdotter och hds henne inhyses warande Enklingen och arbetskarlen Johan Sjöberg att hädanefters upplåta omskrifna dansbanan eller annan plats å den förstnämndes eger för offentliga danstillställningar wid wite af 20 Kronor för hwarje gång förbudet öfwertådes och skulle beslutet underställas Kongl. Maj:ts Befallningshafwandes pröfning.

När vi ändå är inne på gamla protokoll, så vill jag återge ytterligare ett från samma tid, men som behandlar ett helt annat problem.

Protokoll hållet wid kommunalstämma med Frenninge församling i kommunalrummet därstädes Onsdagen den 15de september 1897.

§ 1

Med anledning af att åtskilliga församlingsbor begärt kommunalstämma angående ollonborrhars utrotande, så har densamma till i dag blifwit utlyst för att höra huruwida församlingen för detta ändamål wille anslå en viss penningssumma till bestridande af kostnaderna för ofwannämnde skadedjurs utrotande. Sedan stämmans närwarande ledamöter yttradt sig i ärendet enades man om en summa af 500:00 kr att tillhandahålla wederbörande för åren 1897-98. För uppmätandet och utbetalningen för af insamlade ollonborrhars utsågs Landttingsmannen Jöns Ohlsson Frenninge och Landtbrukaren Jöns Persson Härderup och Landtbrukaren Nils Persson No 10 Wallarum åliggande desse personer att föra noggranna räkenskaper öfwer de af dem utbetalta penningebeloppen. Widare beslöts att under hösten 97 betala 15 öre pr liter för dödade ollonborrelarver och under 98 betala 8 öre pr liter för de ollonborrhars som under de första fjorton dagarne af swärmingstiden för fullständigt dödade ollonborrhars, samt efter föreskrifwen tid betalas endast 6 öre pr liter.

§2

Ofwan omförmälda ersättningsbelopp beslutades att upptagas i årets utgiftsförslag och för att möjligen komma i åtnjutande af de bidrag som staten och Kongl. Hushållningssällskapet lemna bör ordföranden i god tid tillwederbörande inkomma med ansökan.

som ofwan

Justerat:

Ola Mårtensson

Per Ohlsson

Ola Persson

ordf.

1992 BLEV PIRATENS ÅR

Av Ewa Andersson
Grönalund

I år är det tjugo år sedan Fritjof Nilsson Piraten dog. Utan att detta närmare har påpekats, har mycket tilldragit sig i år som haft anknytning till vår bygds store författare.

Först och främst har nästan alla hans böcker nu kommit ut i ny upplaga och finns alltså tillgängliga på bokhandelsdiskarna igen.

Det har också körts mycket uppskattade rundturer i Piratens fotspår i sommar och under hösten. Sedan har han ju uppmärksammats i ett av våra idag viktigaste medier nämligen televisionen.

På midsommardagen sändes en dokumentär om Piraten gjord av de båda TV-fotograferna Bo Blomberg och Hans-Erik Ohlsson, sommartid boende i Starrarps Ora respektive Härderupshult.

Många år har det tagit dem att samla materialet och när det så var dags för premiären hölls pressvisningen i Olssons Hembageri i Vollsjo. När jag blev ombedd att närvara, kändes det naturligt att representera Härderupsposten bland idel dagstidningsjournalister.

Till kaffe och bullar fick vi där församlade så avnjuta den rykande färska videotapen som tagit drygt fyra år att sammanställa. Det framkom att det var tur att upphovsmännen varit ute i tid. Flera av intervjuoffren finns inte längre i livet.

Vi fick se och höra Tora, Piratens fru, med glimten i ögat berätta om flera underfundiga episoder i deras tillvaro.

Studentkamraten i matlaget i Lund avslöjade den länge bevarade hemligheten hur Fritjof Nilsson fick tillnamnet Piraten.

Hans sekreterare under advokattiden i Tranås, Kristina Andersson var den som först fick se hans manus till Bombi Bitt och berättade om hur hon renskrivit hans första alster.

Inte minst de fina naturbilderna från våra trakter gjorde denna författardokumentär till något alldeles extra.

Sedan vidtog en rundvandring i Vollsjo för att de tio proffsjournalisterna och deras fotografer skulle få lite äkta Piratenatmosfär.

Det kändes extra spännande att i detta sällskap kunna presentera sig som Härderupspostens reporter.

Nu kanske någon tycker att denne vollsjo bo fått onödigt stort utrymme i tidningen, Tiden som lantbrukselev i Härderup och Starrarp på pränt i sina böcker. satte säkerligen sina spår.

STARRARPS AFFÄR PÅ 1900-TALET

Av Anton Håkansson
Starrarp

I nummer 18 av Härderupsposten beskrev jag Starrarps affär på 1800-talet. Nu skall jag gå över till 1900-talet med början under förra världskriget. Allt var ransonerat och mycket dålig tilldelning av allting. Då fick jag börja att hjälpa till att hålla reda på kuponger, även att göra strutar på förlag. Småpåsar fanns inte förrän senare, kanske en prisfråga för strutar var billigare. Kryddor, snus, karameller, mandel och mycket annat uppvägdes i strutar.

Vi sålde nästan allting som dom behövde här i trakten. Utsädesfröer, hösalt, vanligt salt i mängder, sill i hel och halvtunnor, spik, fönsterglas. Vi skar glas, satte i fönster, särskilt till skolan. Där gick ofta rutor sönder. Isättning och glas fick den själv betala som orsakat skadan och var det bara ofog, så fick dom även många gånger däng dessutom, men så fanns det ej heller några värstingar på den tiden.

Vi sålde även begravningskransar, pärlkransar och med grönt och konstgjorda blommor. Denna försäljning ökade betydligt när Spanska sjukan härjade som värst. Den tog mångaliv eftersom många var undernärda och hade dålig motståndskraft och ingen medicin fanns som kunde hjälpa. Många köpte svavel som de tände på, för att röka sig med som skydd mot smittan.

Glasögon sålde vi också. De var försedda med förnicklade bågar och små ovala linser. Priset var 1,50 kr paret. Jag fick ofta fungera som optiker. Utproyningen bestod i för männen en tidning att provläsa i, men kvinnorna ville i regel ha en psalmbok att läsa i. De flesta var religiösa och jag förstod dem, för deras liv här på jorden var hårt. I synnerhet för änkor som hade barn att fostra upp utan några bidrag som finns nu, men egendomligt nog hörde man aldrig någon klaga. Så var det ljuset i affären som kom från fotogenlampor, men så blev det brist på olja, så vi gick över till karbidlampor, som var rätt opålitliga. De skulle ersättas med lampa med glödstrumpa, som gav bra ljus, men som nära hade orsakat en katastrof. Den tändes som ett spritkök. Maskinisten för trösken som var expert på blåslampor, skulle tända den första gången. Men det tog en ända med förskräckelse. Första försöket misslyckades och vid den andra tändes spritflaskan av en gnista någonstans. Flaskan sprang sönder och spriten flöt ut på golvet. Då ryckte vårt robusta hembitråde Anna in med en spann vatten och försökte släcka, men det blev motsatt verkan. Spriten flöt på vattnet och elden spridde sig i hela rummet. Det brann överallt. Men så kom räddningen i form av en nyinköpt eldsläckare, som av de flesta ansågs närmast som en leksak, men den var effektiv och släckte elden mycket snabbt. Men Anna sa:

- De var vanned som släckte.

Och hennes åsikt gick ej att rubba. Hon var faktiskt lite envis.

Affären uppvärmdes med en stor rund spis, som matades med torv och värmdes skönt. Det visste även drängarna, för dom tog sig ofta ärende om kvällarna. Vi höll öppet så länge där var någon. De var inte precis några lukrativa kunder. De hade inte mycket att slösa med. Deras lön var cirka 1 krona om dagen, mat och husrum, som i regel bestod av ett kyffe i häststallen, oeldat. Eventuell värme kom från djuren.

Drängarnas stora högtid var Mikeli. Då fick de ut den resterande lönen och även en semester i form av några fridagar och även vi fick en fördel därav, för då blev det inköp av varma strumpor och underkläder med tanke på den kommande vintern. Alla deras pengar gick till nyttiga inköp. Någon lyx var där knappast råd till.

Nu har jag försökt att beskriva hur affären fungerade och nu kommer vi till julhandeln, en stor händelse. Då kom här mycket kunder från när och fjärran och då utökades personalen, dels med Challe, numera bosatt i Sjöbo, känd expert och samlare av finare glas och porslin. Även ett av de många original som fanns här, nämligen Mårten Ols Olof. Han vägde upp salt, mätte upp fotogen och expederade

sill i halvtunnor och fjärdingar. Dessutom skötte han hästarna. Nästan alla kom med hästskjutsar. Alla storhandlade. Olof var alltid ren och pryddig. Klädd i träskor som han putsade ständigt. De var hans käraste egendom. Han ville gärna bli titulerad bokhållare, vilket föranledde hans fiende nummer ett att kalla honom för "oljebehållaren" med anspelning på hans jobb med fotogen. Det var en våldsam förolämpning för en man i hans ställning att bli jämförd med en del av en fotogenlampa och när Olof såg honom i affären sa han alltid:

- Jaså, nu kommer den dj - n! Då går jag ut.
Alla kunder bjöds på kaffe och även så kallad kaffegök. Det visste Olof, så han tog sig ofta ärenden in och passade då på att delta i festen med den påföljd, att mot kvällen var gången lite ostadig och då påstod han att det var träskorna som var lite "rullteda".

Till julen skulle alla kunder ha en väggalmanacka. Ju pråligare den var, desto mera populär, med hylla för den lilla almanackan, glitterbemängd och rikt dekorerad i grälla färger, men mycket uppskattad. Den var för många en välkommen prydnad, men för handlarna en rätt stor extrakostnad. Men det var ju inte jul mer än en gång om året.

Vi skötte även utdelning av posten gratis för postverket i många år.

Vi skötte prenumerationer och inbetalning. Kvitto fick vi dagen efter från postkontoret. Vi lade alltid pengarna för postanvisningarna i ett kuvert med namn på avsändaren för att kunna hålla reda på kvittona.

En gång kom ett brev bort, som innehöll pengar för varor till affären. Här

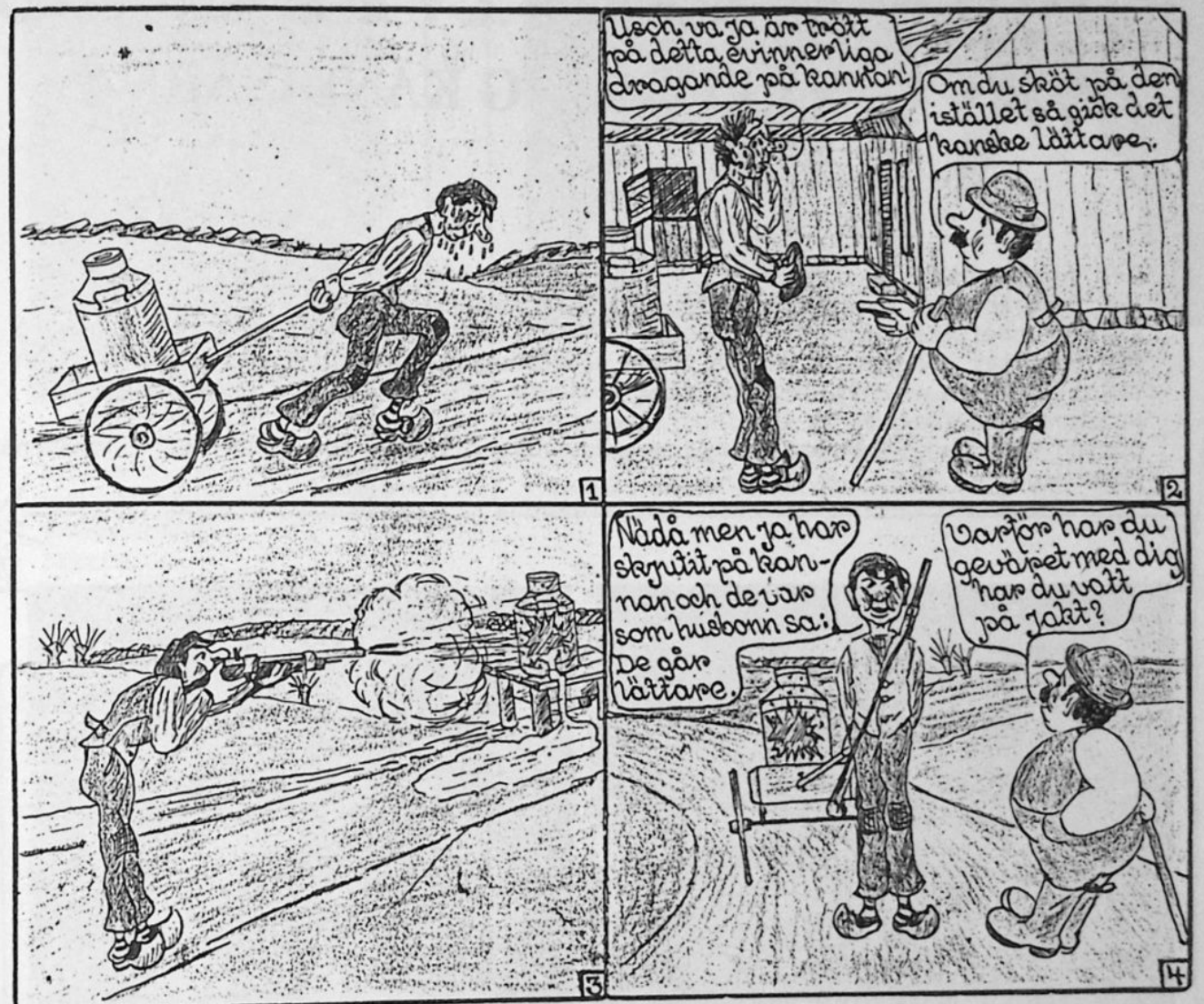
kom krav från firman. Brevet var spårlost borta. Men så en dag kom en gårdfarihandlare till en gård mot Vollsjöhället. Han visade bland andra varor även en duk som dottern gärna ville köpa, men hon hade inte så många pengar. Då lystrade den yngste brodern. Pengar, det var inget problem för honom. Han rusa iväg till ett gömställe han hade och kom tillbaka med ett kuvert som han hittat. "Här är pengarna". Det var ju tur att han hittat och taget vara på det och han fick väl hittelön för det var han ju värd.

SYFÖRENINGSAUKTION

Starrarps kyrkliga syförening hälsar välkomna till Församlingshemmet i Frenninge fredagen den 27 november kl. 19.00. Det blir luciatåg, kaffe-
servering, lotterier och auktion.

DRÄNGEN OCH KANNAN

Anton Håkansson, som i föregående artikel berättade om Starrarps affär, har också provat på serieteckning. Denna serie har Anton plockat fram ur byrålådan och den kan, på tal om drängar, ansluta lite till hans artikel.

BJÄLKHULTSPROMENAD

Söndagen den 17 januari är det Bjälkhultspromenad. Bygdeskalden i Bjälkhult, Nils Eklundh, skulle ha fyllt 89 år just den dagen. Vi samlas kl. 13.30 i Starrarp och går till Bjälkhult och åter för att avsluta med diktläsning och kaffe i Starrarps skola.

Välkomna

Hänt

I SOMRAS

SÅ ROAR SIG KÄNDISARNA

Det nya inestället i Starrarp, Lagnebos loge, fylldes med kändisar från när och fjärran, när Lasse arrangerade party i somras. För att tillfredsställa det kräsna innefolket hade han engagerat svensktoppsdrottningen Christina Lindberg med orkester. Christina var på bästa sommarhumör och tycktes trivas fint i den smått exotiska miljön. Lägg därtill kvällens meny; helstekt gris a la Anders Hallberg, så förstår Ni att innefolket stod i kö för en biljett. Hårderups-posten kan, med ensamrätt, publicera de unika bilderna som visar hur kändisarna roar sig.

I vimlet syntes dessa tre premiärlejon med sommarglada leenden och väl avvägd äkta solbränna.

- Klart att man klär upp sig inför ett sådant här galaparty för att känna sig ny och fräsch, säger Karin, Birgit och Ingrid. Hårderupsposten kan avslöja att de varit och shoppat i några av våra ledande modevaruhus. Karin i sommarlätt, skön, småblommig blus inköpt hos Chess i Hörby. Birgit i elegant blus med axelvaddar i ganska vågade färger till hårt åtsittande piratbyxor inköpt i det kanske mest exklusiva modehuset, Tottes i Hurva. Ingrid klädd i varma solgula färger. Blusen med bröstficka till vänster. Och frisyrena då? Ja många av partygästerna kastade beundrande blickar på dessa tre damers frisyrrer. Hårderupsposten kan avslöja vilken skönhetssalong som friserat. Jo, Ingrid Saxofön i Frenninge.

Christina Lindberg krönte sin karriär med ett bejublat framträdande i Starrarp.

Från den stora affärsvärlden kom Tommy Kristiansson. Som Starrarps mest eftertraktade ungarl var han givetvis omsvärmad av hängivna damer.

Inger D. Johansson syntes ofta sväva omkring på dansgolvet. Klädd i smakfull, sommarskön, vit dress. Här med danspartnern Göran Sjöstedt, för närvarande ett av de hetaste namnen inom entreprenörsbranchen. Moderiktigt klädd i ljusa byxor och matchande orange tröja. Det ryktas att han direktimporterar sina kläder från Polen.

Kandidat Tore Olsson representerade det intellektuella inslaget på festen. Tore är en kändis som är på gång och det råder knappast någon tvekan om att han kommer att göra en lysande karriär inom kunskapsförmedlingsbranchen.

Fortis

Jan Hansson nyss hemkommen från ett råksafari. Här firades den lyckade jakten på ett för bygden sedvanligt sätt tillsammans med Alf Svensson.

Nöjesarrangören Lasse Lagnebo sågs tillsammans med galafestens prima primadonna, Christina Lindberg. Visst är de ett vackert par. Men Lasse avfärdar alla rykten. Vi är bara vänner.

 Hårderupsposten kan avslöja
 att Christina Lindberg är
 eventuellt på gång igen i
 Starrarp den 4 juni 93.

Vid den nya lyxiösa inomhuspoolen kunde festdeltagarna koppla av en stund. Många tog också ett dopp, med eller utan kläder.

EKOLOGISK MJÖLK FRÅN HÅRDERUP

Av Bertil Persson
 Starrarp

De senaste årens jordbruksdebatt med påstådd överproduktion som överskuggande problem har fått till följd att många lantbrukare har lagt mark i omställning, ändrat eller minskat produktionen, börjat förvärvsarbeta eller på olika sätt dragit ner på verksamheten. Dock inte alla lantbrukare. Bland dem som satsar framåt hör Lena och Sven Åkerblom i Hårderup. De gör det också på ett speciellt sätt, som onekligen är intressant, men också kontroversiellt. Lena och Sven har 70 mjölkkor och producerar s.k. KRAV-godkänd ekologisk mjölk. Hos Sven väcktes intresset för ekologisk odling under utbildningen på Skurups Lantbruksskola i början av 1970-talet. Den dåvarande rektorn Alf Bjelke Holtermans breda kunskaper gav många tankeställare vad gäller det konventionella jordbruket.

När Lena och Sven några år senare startade sitt jordbruk, var de fast beslutna att försöka driva det utan vare sig handelsgödsel eller växtskyddsmedel. Intresset för detta produktions sätt har växt sig allt starkare. För några år sedan beslutade Sveriges Riksdag om målsättningen, att till sekelskiftet skulle 10% av den svenska åkerarealen vara ekologiskt odlad. Efter förebilder i Mellansverige och Danmark har nu 4 mjölkbönder tecknat kontrakt med Skånemejerier om leveranser. Mjölken säljs nu i alla större och medelstora butiker i Malmö-Lundområdet.

Vad är då skillnaden mellan "konventionell" mjölk och ekologisk? Jo, för att mjölken ska få kallas ekologisk, måste den ha producerats i enlighet med de regler som kontrollföreningen för ekologisk odling, KRAV, satt upp. Här redovisas några av de viktigaste:

1. Förbud mot användning av handelsgödsel. Karenstiden är 1 år. Under de 2 första åren är det tillåtet att köpa in 30% konventionellt odlat foder. År 3 och därefter högst 10%.

Kommentar: Det är påvisat av många forskare att ju högre kvävegiva en gröda får, desto sämre blir proteinkvalitén. En väl kvävegödslad gröda är mer mottaglig för svampsjukdomar och insektsangrepp. En "stressad" växt har lägre halter av vitaminer och spårelement. För att balansera

bristerna i grödan måste djuren tillföras vitaminer och mineralämnen. Det är inte ovanligt att sjukdomar hos djuren beror på överdoser av bristämnen.

Enligt en uppgift som är några år gammal så går det åt 2 liter olja för att producera 1 kg rent handelskväve. Det går åt 15 liter olja för torkning av 100 kg betför. Det högeffektiva konventionella jordbruket är beroende av låga oljepriser.

På tal om olja så ger 3 liter olja till svenskt jordbruk tillbaka energi motsvarande 1 liter olja. Att jämföras med Kinas jordbruk, där 3 liter olja ger tillbaka energi motsvarande 15 liter olja.

2. Förbud mot växtskyddsmedel.

Kommentar: Forskningen sysslar numera mycket med växternas egna byggestenar för att ge växterna naturligt skydd.

3. Gården måste ha minst 50% självförsörjningsgrad av foder (torrsubstans).

Kommentar: Grundtanken är arealbaserad produktion, d.v.s. bara sälja, inte köpa. Man räknar med upp till 0,8 kor/ha. Även utsädet bör produceras på gården.

4. Minst 50% av djurfodret ska under vintern vara grovfoder (hö eller halm).

5. Korna måste under sommarhalvåret få sitt huvudsakliga foderbehov i form av grönbete.

6. Förbud mot betning av utsäde.

7. Kon får inte kalva på båspall, utan ska ha en kalvningsbox om minst 3 X 3 meter. Kalven ska dia de första dygnen. Kalven ska ha sötmjolk i minst 10 veckor.

8. Enbart spaltgolv är ej tillåtet, utan djuren ska ha tillgång till liggbås.

9. Sex månades karens för inköpta djur.

Kommentar: Målsättningen ska vara egen rekrytering.

10. Förbud mot förebyggande medicinering. För övrigt är medicinering tillåten, men med dubbel karenstid.

Kommentar: Medicineringen bör minimeras. Statistiken visar att i en konventionell mjölkbesättning med 100 djur sker i genomsnitt 45 behandlingar per år. Hos Lena och Sven ligger motsvarande siffra på 10 per år.

11. Högre kvalitetskrav på mjölken. Exempelvis får celltalet i mjölken ej överstiga 250.000.

Så till sist lite om ekonomin. Maskinkostnaderna är ungefär lika för konventionellt och ekologiskt jordbruk. Kostnaderna för handelsgödsel och växtskyddsmedel finns inte.

Å andra sidan medför KRAV-reglerna att produktionen fördyras något. Spannmåls-skörden blir mindre och även vollen producerar något mindre.

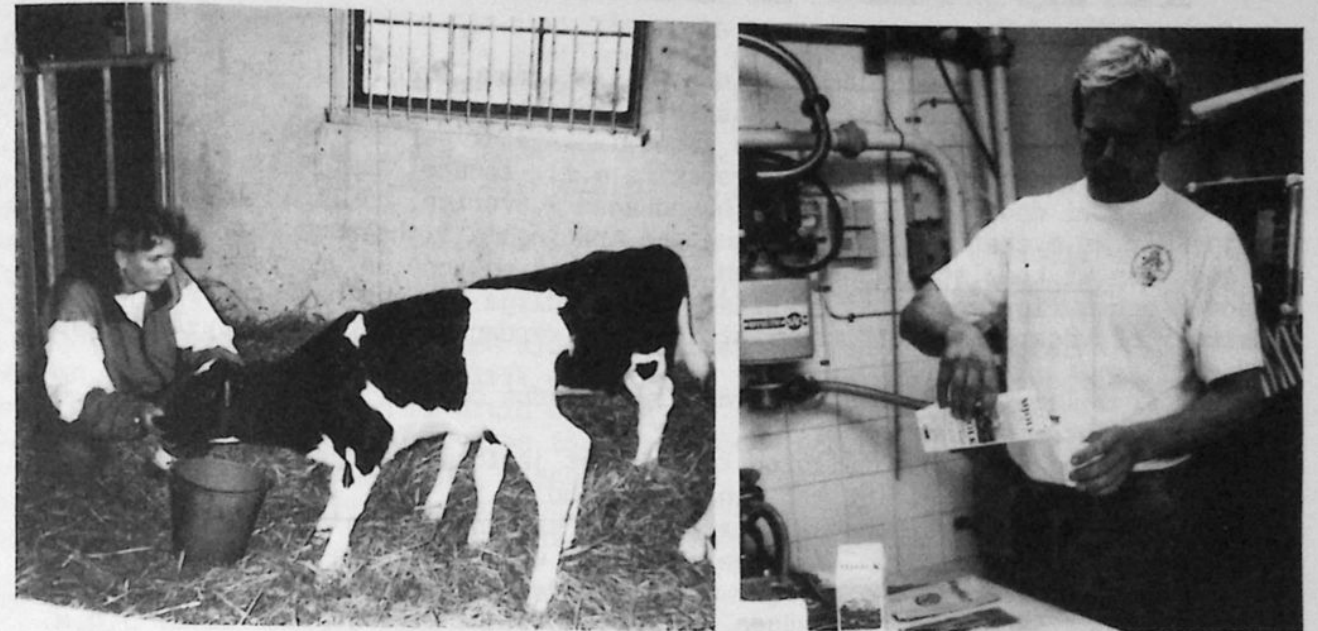
Mejeriet betalar 25 öre mer per liter ekologisk mjölk. För konsumenten är priset för närvarande 8,50 kr per liter. Små volymer i ett stort mejeri fördyrar hanteringen. Ett mindre mejeri vore därför önskvärt. Sven bedömer att om alla lantbrukare hade producerat ekologisk mjölk, så hade priset blivit obetydligt högre än för konventionell mjölk.

Av vilka skäl väljer då konsumenten ekologisk mjölk?

Ja, den från TV kända lundafysikern Bodil Jönsson väljer den för att den är så

god. Annars är det nog, som en av Lena och Svens kollegor i Danmark uttryckte saken: Om konsumenten vill ha en bättre miljö, så väljer han/hon ekologisk mjölk.

Avslutningsvis vill Sven säga: Nog ska ett land som Sverige kunna försörja sin gläsa befolkning med livsmedel, som producerats utan gifter eller energikrävande handelsgödsel, när Kina kan detta med 1 miljard människor.

I september hade Lena och Sven "Öppen gård" och då serverades ekologisk mjölk och besökarna fick också bese stallarna med såväl stora som små djur.

BYASTÄMMA

Årets byastämma och majgille hölls i år hos Cecilia och Inge Andersson. För första gången, kanske någonsin, kunde stämman hållas utomhus i det vackra sommarvädret.

Jan Hansson berättade att han funnit en sten som var lämpad till minnessten uppe vid begravningsplatsen. Stenen finns nu vid "Terminalen" och en studieresa till fots företogs dit. Stenen godkändes och nu gäller det bara att finna de rätta orden till inskriptionen. Allmänheten är välkommen med förslag. På stämman återvaldes Inge till julgransgeneral. Dock nu med begränsade befogenheter. Kritiken mot förra årets gran, vad gäller utseendet, var hård och obeveklig. Därför beslöt stämman att i fortsättningen skall äldermannens hustru ha ett direkt avgörande inflytande vid val av gran. Till sitt stöd kan hon utse en kommitté.

Till älderman för 1993 valdes Janne Johansson, Starrarp 3. Kl. 13 börjar vi samlas. Det blir **dans kring granen** i Starrarp den 29 november. Ta med glögg eller kaffe för att resa granen och sen blir det dans till dragspel. Ta med glögg eller kaffe.

VISA HÄNSYN MOT HÄSTAR OCH RYTTARE

För knappt 2 år sedan flyttade jag ner till Starrarp från Vallentuna, Stockholm med min tränarrörelse av fullblodshästar. Bedriver sen mitten av 70-talet en professionell tränarverksamhet och läget i Skåne är perfekt med närhet till Jägersro, kontinenten (Tyskland, Frankrike m.fl. länder) samt även Köpenhamn. Ofta tävlar vi dock fortfarande på huvudbanan i Sverige, nämligen Täby Galopp. Miljön här är mycket bra för hästarna och träningsmöjligheterna för hästarna är goda men vi kompletterar ofta med att träna även inne på Jägersro. Grannar och övriga människor är ofta mycket vänliga och ser hästarna som ibland passerar på vägarna som ett trevligt inslag i vardagen. Dock finns tyvärr vissa undantag.

En häst är i lagens mening ett oberäkneligt fordon och kan aldrig lastas för en olycka som inträffar med en bil.

Våra hästar som är av ras fullblod kan närmast jämföras med en formula-1 bil, som i vissa lägen är väldigt het och lättskrämd.

När vi rider gör vi det både på vägarna och i skogen. Brukar rida en tur på en timma några gånger i veckan. Vägarna är ganska krokiga bitvis och när vi hör bilar komma försöker vi där det går att "gå undan" från körbanan in på en biväg eller på annat sätt bort från vägen. Men ibland finns inte utrymme bl.a. p.g.a. stort dike samt taggtråd. Då håller vi oss på högersida av vägen så långt det går. Men som sagt, hästarna är ibland spralliga, unghästarna oerfarna och när det kommer något stort som brummar tar hästarna ibland som en ursäkt att hoppa till. Det kan bli både till höger-vänster-bakåt-framåt. 2 gånger har hästar hoppat in i taggtråd med i ett fall katastrofala följder.

Vi som rider har detta som ett arbete precis som ni som när ni passerar oss ofta är på väg till eller ifrån ert arbete (som säkerligen är mycket säkrare). Vi rider således inte för vårt nöjes skull utan det är i första hand vårt jobb, vilket vi utför året runt i alla väder.

Vi **vädjar** därför enbart till er att visa hänsyn när ni möter eller kör om oss på vägarna genom att sakta ner, hålla ut eller t.o.m. i värsta fall stanna om situationen bedöms så. Det kan inte kosta er mer än 10 sekunder men för oss kan det vara skillnad på liv eller död och vem av er vill ha på ert samvete att ha kört ihjäl eller allvarligt skadat häst eller ryttare. Respektera de tecken vi gör när ni kommer körande, det är ju inte så ofta vi ses eller hur? Tyvärr finns det dock bilister som ser rött när en häst kommer på vägen och istället för att visa hänsyn gasar/tutar/ökar farten. Ett sådant fall är nu polisanmält tyvärr för det skapar ju bara osämja, men vi måste göra det för att få stopp på eländet. Denna anmälan ligger sedan till grund för en eventuell kommande olycka och då ligger inte den bilföraren speciellt bra till det kan jag lova.

Våra hästar är mycket värdefulla, tävlar om ofta 6-siffriga belopp, men i dessa kristider är också utgifterna stora och hästarna skadar sig tillräckligt ändå utan att behöva utsätta sig för faror på vägarna.

För framtiden hoppas jag därför att vi alla ska kunna samsas på ett vettigt sätt på vägarna och utan incidenter.

Med vänliga hälsningar

Björn Björkman
Starrarp 8

SERVETTEN

Av Gösta Kristiansson
Vollsjö

Denna episod lär ha inträffat på en Domusrestaurang i Trelleborg. Alltså; En dam i medelåldern har just hämtat en portion dagens rätt, köttbullar, sås och potatis, går ner vid ett tomt bord ett stycke ner i cafeterian, men just som hon satt sig märker hon att hon glömt taga servett, så hon ställer brickan på bordet och går bort till disken, tar en servett och återvänder. Men vad ser hon! Sitter där inte en jävla japan och äter av hennes mat!!! Hon ställer sig mittemot och börjar skälla ut honom efter alla konstens regler på ren skånska!

Han begriper naturligtvis inte ett ord och det är nog tur för vokabulären är fruktansvärd, men som alla japaner är han ju mycket artig, reser sig och bugar djupt gång på gång.

I en ruskig ilska sträcker damen sig över bordet och med bara fingrarna hugger hon en köttbulle från hans tallrik och stoppar i munnen och äter, varvid japanen ånyo reser sig och gör en ny artig bugning.

Desperat vänder damen honom ryggen för att gå och leta upp någon i directionen att klaga för och avreagera sin ilska.

Då får hon syn på en rykande varm portion köttbullar som står två bord längre ner och väntar på att bli uppäten av en dam som bara först skulle hämta en servett.

FÖDDA

Här ser vi de två barn som fötts under det gångna året här i byarna. Det är Carina Ahlberg i Starrarp med sonen John och Sten-Åke Åkerblom i Skumparp också med en son, som heter Peter.

HÄR ÄR GUDAGOTT ATT VARA

Av Gert Hallkvist
Skomagaretorpet

Klöverskulleskogen har verkligen fått en ansiktslyftning som gör en glad. Att promenera där på våren och sommaren är en fröjd. Och var finner man en så stilla frid och ro som i skogen? Harpaltar och kaniner skuttar omkring och har man tur så får man också syn på rådjur som sakta går och betar. Och blir dom störda så sätter dom fart och försvinner bland träden i ett huj. Ekorrar och fåglar far omkring i träden som raketer. Det verkar som om djurlivet blivit rikare på de senaste åren. Och naturligtvis är det underbart för en stadsbo att få vara så nära naturen och ha en så fin skog inpå knutarna.

Att efter en vecka i bensindoftande miljö som staden är, så är det en lisa för kropp och själ att styra kosan hit upp.

Smultronställe?? Ja visst finns det både Kanarieöarna, Mallorca eller var Ni vill, men mitt eget smultronställe är det gamla torpet i Frenninge.

ETT NATURLIGT INSLAG

Vilken tur att sommaren varit extremt torr! Annars hade vi liksom Hasse Alfredsson kunnat tala om att vi fått nytt räcke i år!

Nu har vi bara delvis omgärdats av dessa vidunderliga vita paket som blivit senaste flugan för alla lantbrukare med sinne för nyheter.

Tänk att det blivit så inne att bygga med klossar igen. Jag trodde att de flesta i vuxen ålder nöjde sig med detta inomhus i sällskap med barn och barnbarn.

Tyvärr måste jag meddela att det är lika illa ställt i resten av landet. När jag i slutet av augusti företog en längre flygresä över vårt avlånga land, kunde jag bara med beklagande konstatera att den svenska landsbygden fått ett konstigt vitprickigt inslag.

De långa vita murarna ofta 3-4 våningar höga, skulle kunna tas för en ny militärstrategi; - skyddsmurar kring strategiskt viktiga skogsdungar och gårdar.

Hoppas ingen uppfattar vår bostad så och går till anfall ovanifrån. Undrar om den vidhängande kråkan är till för att avskräcka även i sådana fall.

Till ett annat år kan man kanske få önska att plasten, som förresten enligt miljöavdelningen på Länsstyrelsen är helt ofarlig!!!, får en annan färg. Ett tips är att höra med de nu lite överallt nedläggningshotade regementena om de har kamouflagefärg över. Lite gamla maskeringsnät går det säkert att tiggas sig till.

De nya byggnadsverken kräver inte bygglov och behöver inte heller hålla sig de annars stipulerade 4,5 metrarna från tomtgränsen! Inte behöver man fråga grannarna om deras samtycke som i alla andra fall krävs om så bara färgen ändras på huset. Byggnadsverken ifråga räknas som tillfälliga! Vi får väl se hur länge det är.

Ewa bakom plastmuren

MIN MORFAR

Av Knut Thulin
Ödåkra

Mannen på bilden föddes 1855 i Långaröds församling. Han var son till lantbrukaren och soldaten Per Johansson Thulin. Per var född i Andrarum 1814 och växte upp där i ett lantbrukarhem. Vid närmare fyrtio års ålder gifte han sig med en nio år yngre flicka, som heter Elna Andersdotter. Om varifrån hon kommer är uppgifterna knapphändiga.

Gemensamt köper de ett hemman i Långaröd.

Deras första barn blir en son. I dopnamn ger de honom namnet Anders. Av okänd anledning blir detta barn endast fyra år.

1853 föds i familjen ett flickebarn som får namnet Else. I vuxen ålder gifte hon sig med en plåtslagare från orten.

1855 föds en son igen och namnet Anders kommer åter in i familjen. Om honom är det denna berättelse mest ska handla.

Två flickor och en pojke utökas syskonskaran med sen, Hanna, Anna och Nils. Hemmets resurser var små, varför barnen tidigt fick ut att tjäna sitt eget uppehälle. Flickorna som pigor och pojkarna som drängar.

Av obekanta orsaker skötte fadern det lilla hemmanet dåligt. Sjukdom kan också vara orsaken till att Per vid 59 års ålder kom på obestånd. Med sin hustru Elna Andersdotter flyttar han till ett mindre hus på Starrarps Ora 1873. Ungefär samtidigt köper de en mindre jordbit om cirka ett tunnland. Jord och hus ligger på ofri grund varför Per årligen betalar jordskyld till stamfastigheten. En mindre bäck rann genom tomten där stora höga alar växte. Säkert ett gott tillskott till vedspisen om vintern.

Sonen Anders har nu blivit 23 år och arbetar som dräng i Kölleröd. Hemma hos föräldrarna är det fortsatt ekonomiskt dåligt ställt. Så dåligt att far och mor tvingas sälja hus och jord till sin son redan fem år efter att de flyttat dit. Det är inte svårt att spekulera i om han gjort ett dåligt köp. Hans plikt känsla överskuggade vad där stod i köpekontraktet. Han tänkte på sina föräldrars ålderdom och ville dem väl. Han var ju deras äldste son. Det föräldrarna köpt för 340 kronor säljer de för 833 kronor. Några förbättringar av värde är svåra att tänka sig. Möjligen hade den omålade "liningen" på huset fått en än mer silverfärgad patina. Betalningsvillkoren var inte stränga. Den fulla besittningsrätten kom inte Anders till del förrän efter båda föräldrarnas bortgång.

1879 dog Pers hustru. Per är nu 65 år fyllda och han ser hur bekymrerna allt mer hopar sig. Barnen borde hjälpa honom, tror han i varje fall. Anders sörjer

sin mor och blir den hjälpsamma handen för sin far under hans återstående livsdagar. De andra barnen bryr sig inte mycket om sin ensamma åldrande fader. Maten för dagen - kanske spriten - kanske medicinen, allt hade även då sitt pris. Efter sex svåra år som änkeman säljer Per sitt lösbo till sonen Anders. Först 1898 vid 84 års ålder dog Per Johansson Thulin. Han efterlämnade inget arv, men väl skulder. Vid boudredningen efter honom kom syskonen väl överens om de utgifter Anders haft. Endast två av barnen var närvarande.

Det är lätt att förstå att Anders äntligen kände sig fri och obunden efter faderns död. Han ägde huset och gick i giftastankar. Han var kär i en flicka från Östraby. De gifte sig just som det nya århundradet tog sin början. Deras vänner kom med den lilla klockan och tillbringaren med de vackra rosorna på och önskade dem lycka till. Fram i maj månad födde hustrun Elna ett litet flickebarn. De kände stor lycka och ansvar för det lilla barnet.

Om livet varit strävsamt och svårt för Anders innan så insåg han att det inte skulle bli lättare nu. Av det som växer på ett tunnland jord kan ingen leva. Inte både föda hustru och barn. Rädd för hårt arbete var inte Anders. Hans träskostövlar som han bär på bilden var ombottnade många gånger.

Starrarps Ora och bygden däromkring var på den tiden och långt fram en utpräglad småbrukarbygd. Det var inte många gårdar som hade avlönat folk året om. Än om det kändes svårt att lämna hustru och barn för en tid, så visste han med sig att det var nödvändigt. Att arbeta ute på slätten den största delen av året blev bästa lösningen för honom. Strax innan vårbruket började där ute packade Elna hans koffert. Kläder och annat Anders skulle ha bruk för de närmaste sju månaderna. Kofferten kunde han vanligtvis räkna med att få bud med till Vollsjö station. För honom själv blev det till att gå. I sällskap hade han två får, som också skulle med ut på slätten på sommarbete. De avvanda lammen fick stanna hemma hos hustrun Elna.

När Anders väl var framme, en bit utanför Eslöv, började vårens och sommarens arbete för honom på den stora fyrlängade gården där fotot är taget. Kontakten med dem där hemma blev det inte mycket av. Det var arbete från morgon till sen kväll. Lördagarna var också arbetsdagar på den tiden. Något "starkt" unnade han sig inte, utan såg till att intjänta pengar blev sända hem till hustru och barn. Några brev försökte han skriva, men den ringa skolgången han haft, gjorde det mycket svårt för honom att uttrycka vad han ville ha sagt. Den ringa litteraturen som fanns på den tiden var säkert en av orsakerna. Husförhörens stränga inriktning och Luthers förklaringar till "Vad är det" gav inga stora vyer. Förglömmas skall inte heller det tunga arbetet utan hjälpmedel, som satte sina spår i valkiga händer. De var dåligt lämpade att hålla i en spretande penna. Visst är det ändå lätt att förstå att Anders tankar många gånger gick till hemmet.

Fram på hösten kom de väl insmorda träskostövlarna på. De var insmorda med grävlingfett, som gjorde lädret mjukt och opåverkat för väta. Att varje dag gå med dessa tunga och otympliga skodon var säkert mycket besvärande. Den sega skånska leran var inte lätt att värja sig mot.

Anders arbetade som extra hjälp åt sin husbonde. När arbetet i mitten av november började tryta, då var det tid att packa kofferten och samla samman fåren. Lammen där hemma hade hustrun Elna sänt i väg till slakt eller sålt som blivande livdjur.

Sliten och grå kom Anders tillbaka till hemmet på Starrarps Ora i sin vegamössa träskostövlar och vadmalsrock. Säkert hade han välförtjänt behövt vila ut en tid, men så blev det aldrig. Någon hemmavid behövde honom till hjälp att lava "stenajäre" eller fälla träd. Träskor från aleträd var en stor artikel på den tiden. Bygdens spisar behövde också mer och mer "köllne". Arbetet var mycket dåligt betalt. Många gånger blev det som bytesersättning för att slippa ha allt för stora bekymmer med den egna lilla jordbitens skötsel. Säd, potatis och råg skiftades om. Hö till fåren var det alltid någon vänlig "nabo" som hjälpte till med under vintermånaderna. Hjälparna skötte först om sitt eget, så i regel blev det sent sått och satt, men hjälp uteblev aldrig.

Julen blev den riktigt stora högtiden, när hela familjen kunde vara samlad vid köksbordet. Anders kunde då nöjd luta sig tillbaka i kökssoffan och stolt konstatera att varken hustru eller barn hade behövt svälta under det gångna året.

Jag minns inte mycket av min morfar. Jag var bara lite mer än två år när han dog.

Ansiktets konturer och de buskiga ögonbrynen kan jag komma ihåg. Även om han säkert var utarbetad många gånger på kvällen, sköt han ut sitt knä och lät mig sitta på det. I "västalomman" låg hans nyckeldragare och visst minns jag att små, små händer fick leka med klockkedjan. Av min morfar är det, det enda bevarade fotot jag har. Vänliga människor på slätten ordnade en gång med så det blev taget. Själv hade han aldrig råd eller tid att ta med sig sin familj till någon fotograf.

Det hade varit roligt att haft i sin ägo. Fotot av morfar visar en av de många som slet hårt i sin levnad utan någon större belöning.

Huset på Starrarps ora där morfar bodde med hustrun Elna och dottern Anna, min mor.

FÖRSÄLJNING, SERVICE och HANTVERK i Bjälkhult, Hårderup, Skumparp och Starrarp.

Buglys Kennel, Lindgården Starrarps ora. Naima Paulrud-Balog. Uppfödning av mops och cavalier King Charles Spaniel. 0415-42021.

Jan Månssons Maskinstation, Hårderup. Utför diverse jordbrukskörslor och grävning. 0415-43122. Mobiltel. 010-472097.

Lennart Borg, Starrarp. Köper och förmedlar livkalvar. 0415-42125.

Sjölin's Maskinstation, Hårderup. Utför jordbrukskörslor och grävning. 0416-32091.

Skogstjänst i Vollsjö, Starrarps ora. Skogsavverkning, utkörning av virke, röjning, plantering m.m. Håkan Degler. 0415-42070. Mobiltel. 010-475408.

Snickare Karlsson, Starrarp. 0415-42079.

Sune Sörenssons Bil, Starrarps ora. 0415-42022.

Video Import, Starrarp. Managing Director: Lasse Lagnebo. Service och försäljning av allt inom radio och TV-branchen. Tele oc Fax 0415-42014. Mobiltel. 010-2452447. Teleguide 41001493.

Vollsjö Byggtjänst AB, Starrarp. Inge Andersson och Bengt Åkesson. Tel. 0415-42025. Mobiltel. 010-2415350.

ADRESS TILL HÅRDERUPSPOSTEN: Starrarp 7, 27033 Vollsjö. 0415-42116.

FÖRSÄLJNINGSTÄLLEN: Frenninge Galleria, Frenninge Trädgård, Tommys Färg, Vollsjö Fasths livsmedel, Bjärsjölagård, Bengt i Östraby och Västerstad, Sollivs i Önneköp, Tobakshörnan i Hörby och Perssons Färghandel, Sjöbo.

SKOLTRÄFF

Av Bertil Persson
Starrarp

I år firar den svenska folkskolan 150-årsjubileum. 1842 kom nämligen folkskolestadgan, som bl.a. föreskrev att det skulle finnas minst en skola och en seminarieutbildad lärare i varje socken. Lagom till detta jubileum samlades i somras elever från Starrarps småskolas tre sista skolår. Orsaken till sammankomsten var dock inte skolstadgan, utan 30-årsminnet av Starrarps småskola. 1962 lades skolan ner och knappast någon av eleverna hade sedan dess träffat fröken, Kerstin Mårtensson.

Ö.fr.v. Ingrid Sjölin, Gertrud Eriksson, Kjell Johansson, Jan-Åke Nilsson, Nils-Arne Johansson, Barbro Sturesson, Monika Nilsson, Ulla-Britt Eriksson. Sittande: Bengt-Göran Bergström, Ulf-Göran Lagnebo, Bertil Persson.

Därför var naturligtvis Kerstin hedersgäst vid sammankomsten. Det var många glada igenkännanden när alla strålade samman utanför Hotell Svea i Vollsjo den 16 juni. När vi gick i småskolan tyckte vi alla att fröken var väldigt gammal, 21 år. Nu 30 år senare visade det sig att vi hunnit bli ungefär jämngamla. Vi var inte så många elever på den tiden. Det var ju under byskolornassista decenium. 24 elever sammanlagt, födda 1951-54. Kring middagsbordet på Hotell Svea fick var och en i korthet redogöra för vad de hade haft för sig under alla dessa år. Förvånansvärt många bor kvar i bygden eller åtminstone i Skåne. Ulf-Göran, som inte hade möjlighet att närvara vid klassträffen, är den som flyttat i särklass längst, närmare bestämt till Filipinerna. Elevernas yrkesval var varierande och som helhet kan sägas att det hade gått bra för alla. Kerstin berättade att innan hon kom till Starrarp höstterminen 1959, så hade hon undervisat ett år i Borrby. Kerstin har sina rötter på Östelen, närmare bestämt Spjutstorp. Det var först inte meningen att hon skulle börja i Starrarp. Kerstin hade fått en tjänst i Raskarum, men när hon kom dit för att se på sin arbetsplats så stod där en skylt vid vägen alldeles invid skolan med texten, "Här slutar allmän väg". Nej, så långt ut i ödemarken ville inte Kerstin. Det blev Starrarp istället. Efter tre år i Starrarp flyttade hon till Skegrie, gifte sig, bytte namn till

Malmqvist och undervisade i V. Tommarp. Tre barn föddes och de är nu 28, 23 och 18 år. Numera undervisar Kerstin, sedan 1985, i Skegrie skola.

Kerstin kom alltså till Starrarp som ung, nästan nyutexaminerad och ogift. Hon berättade att hon blev väl mottagen i byn och Ture Målare var särskilt nog med att peka ut var alla ungdomarna bodde. Kerstin var under det första året inneboende hos just Ture och Ethel och som Kerstin uttryckte det, hade förmånen att njuta av Ethels goda mat. Den blivande skolgossen Inge var en dag i Starrarps affär. Där var även Kerstin. Asta Håkansson frågade om han visste vem Kerstin var? Nä, det visste han inte.

- Jo, sa Asta, det är din blivande lärarinna. Inge synar Kerstin noga från topp till tå och utbrister: - De skulle man ente kunna tro!

Kerstin har ett annat speciellt minne av Inge. Det hade varit riklig äppelskörd och vad var naturligare än att mor skickade en korg äpple med Inge att överlämna till fröken, som av artighet frågade om hon verkligen skulle ha alla dessa fina äpplen?

- Oh bara ta dom, för svinen ska ha dom ändå, svarade Inge.

Första dagen i skolan frågade fröken om någon av eleverna kunde sjunga en sång? Jo då, Ingrid var inte blyg, men visan var kanske inte någon av de vanliga barnvisorna. Ingrid klämde i med det årets stora schlagermelodi, Augustin. En annan elev, Barbro, kom en dag hem och klagade för mor:

- De va hemskt vad di har dållia rudor i skolan.

Man kan lätt förstå vad som hänt. Skamvrån tillämpades, vilket Tommy hade ett bestämt minne av. Även den tidens mörka världshändelser gjorde

Sista skolfotot i småskolan. Eleverna ö.fr.v. Ingemar Oscarsson, Tommy Kristiansson, Bengt Lundkvist, Nils-Ove Persson, Inge Andersson, Christina Olsson, Gunvor Persson, Irene Johansson, Ingvar Nilsson och Bodil Sturesson.

Minst 30 år äldre hade vi hunnit bli när vi träffades i somras.

sig påminna i småskolan. En dag hörde fröken hur en av eleverna sa:

- Nu leker vi Dag Hammarskjöld. - Pang du är död!

En av skolutfärderna gick till Skånes Djurpark. På vägen hem gjordes uppehåll i Hörby, för fröken sa att hon behövde köpa bröd till kvällsmaten. I själva verket var hon och köpte förlovningsring.

En gång var faktiskt biskop Martin Lindström på besök i Starrarps skola.

Eleverna fick tillfälle att ställa frågor. Monika frågade:

- Varför får jag inte gå i söndagsskola?

Denna fråga resulterade i att det ordnades skjuts för barnen i Starrarp till söndagsskolan i Frenninge.

Till skolminnena hörde också att fröken spelade orgel till psalmsången, som inledde varje skoldag.

Under åtminstone en del av terminen satte vi varje dag upp bilder som visade dagens väderlek. Varje månad hade också sin bildplanch.

Till jul hade fröken gjort en fin julkrubba och även ett snölandskap med tomtar, djur och snögrotta.

På examensdagen hade alla små buketter på bänkarna och hela skolsalen doftade sommar.

Så långt skolminnena. Skolträffen i somras fortsatte efter hotellet med att vi åkte upp till Starrarps skola, där Ingeborg hälsade oss välkomna och ett nytt klassfoto togs. Utifrån sett är ju skolan sig ganska lik, men blommorna och den lummiga grönskan på skolgården fanns ju inte på den tiden skolan var igång. Dagen avslutades hos Tommy, som bjöd hela "klassen" på kaffe i trädgården.

SMÅ STUNDER AV LYCKA

Av Gert Hallkvist
Skomagaretorpet

Den gamla eken vid stengärdet, majestätisk, stor och tyst.
Att sträcka ut handen och känna dess stam, som av tidens tand
blivit skrovlig och sträv efter ett långt liv. Och att få
sitta invid denna stam på våren och titta upp i lövkronan och
genom den skira grönskan skymta solens strålar.
Det är lyckan för mig.

Att se den lilla nötväckan kila upp och ner för stammen för
att slutligen hoppa in i holken och efter en stund sticka ut
huvudet och piggt studera omvärlden.
Det är lyckan för mig.

Att tidigt på morgonen cykla till brevlådan för att hämta
dagens tidning och då möta en morgonpiggt rådjursfamilj
på språng över vägen.
Det är lyckan för mig.

Att sitta en ljum kväll och höra göken gala borta i
Klöverskulleskogen.
Det är lyckan för mig.

Att fånga dom små ögonblicken av lycka tror jag att vi människor
borde lära oss. Att stanna upp och se och höra och förnimma
allt det fina som är nära oss.
